

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34 наук: проблемы функционирования, тенденции развития: научно-практический и теоретический сборник. – 2010. – Вып. 85. – С. 120–130.

7. Лобузін К., Лобузін І. Інформаційні технології в організації роботи спеціалізованих підрозділів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського середовища // Управління бібліотечно-інформаційною діяльністю наукової бібліотеки. – К., 2011. – С. 173–184. – (Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Вип. 29).

8. Российские правила каталогизации [Электронный ресурс] : в 2 ч. / авт. коллектив : Н. Н. Каспарова (рук.) и др. ; Рос. библиот. ассоц., Межрегион. ком. по каталогизации. – Москва, 2005. Ч. 2 : Специальные правила каталогизации отдельных видов документов. – 2005. – URL : <http://www.nilc.ru>.

9. Рубрикатор Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. Таблиці територіальних типових поділів / І. І. Багрій [та ін.] ; голов. ред. О. С. Онищенко ; НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. – К., 2004. – 768 с.

10. Система автоматизации библиотек ИРБИС-64. Общее описание системы. – М. : ГПНТБ России, 2004. – 259 с.

11. ISBD(A) : International Standard Bibliographic Description for Older Monographic Publications (Antiquarian). – URL : <http://archive.ifla.org/VII/s13/pubs/isbda.htm>.

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34 УДК 004.777:02

Сергій Гарагуля,
наук. співроб. НБУВ

БІБЛІОТЕКА ТА ВЕБ 2.0: ЗМІНА ФАХОВОЇ ПАРАДИГМИ

Висвітлюється питання впливу новітніх інформаційних технологій на роботу в традиційному бібліотечному середовищі. Розглядаються концептуально нові засади співробітництва бібліотеки з читачем/користувачем на основі технологій веб 2.0.

Ключові слова: веб 2.0, контент, користувацький інтерфейс, соціальна мережа.

Технологічні досягнення останнього десятиліття істотно вплинули на бібліотечну справу, що традиційно відіграє ключову роль в інформаційному секторі. Деякі говорять про радикальну зміну самої концепції бібліотечної справи.

Наскільки реальні побоювання, що інтернет «відведе» читачів з бібліотек? У зарубіжній пресі навіть з'явився спеціальний термін «disintermediation» [1, с. 16], який можна перекласти як «позбавлення від посередників». Інтернет нібито відкриває прямий доступ до інформації, зі своїми «вбудованими» можливостями пошуку, і потреба в посереднику – яким і є бібліотекар – відпадає. Можна сперечатися про те, якою мірою статистичні дані це підтверджують, але, скажімо, один з ключових показників – книговидача – істотно знизилася в бібліотеках за останнє десятиліття ХХ ст. [2]. Високі показники відвідуваності можуть пояснюватися не зацікавленням до читання, як раніше, а можливістю користуватися в бібліотеках інтернетом. У будь-якому випадку бібліотекарі стоять перед необхідністю серйозних змін у своїй роботі в контексті блискавичного поширення інтернету.

Основною концептуальною одиницею сучасного інтернет-середовища є веб 2.0, концепцію осучасненої бібліотеки фахівці за аналогією назвали «бібліотека 2.0». Цей термін був упроваджений Майклом Кейсі як безпосереднє запозичення технологій бізнес 2.0 і веб 2.0. Кейсі висловив припущення, що бібліотеки, особливо публічні, перебувають на роздоріжжі, коли багато елементів веб 2.0 можуть бути застосовані для функціонування бібліотечних співтовариств. Зокрема, він описав необхідність адаптації бібліотек під стратегію постійної зміни, і, в той же час, підтримки

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34
спільної роботи користувачів бібліотек. З бібліотекою 2.0 бібліотечні сервіси постійно оновлюються і переоцінюються для кращого обслуговування читачів. Бібліотека 2.0 прагне залучити їх до розробки і реалізації бібліотечних сервісів, схвалюючи та підтримуючи зворотний зв'язок і участь. З бібліотекою 2.0 бібліотечні послуги часто переоцінюються і оновлюються для своєчасного реагування на зміни потреб користувачів. Активний і компетентний користувач – значна складова бібліотеки 2.0. Завдяки інформації та ідеям, що циркулюють в напрямку від бібліотеки до читача і навпаки, послуги бібліотек отримали можливість постійно, швидко і динамічно розвиватися і вдосконалюватися. Користувач стає учасником, творцем і консультантом одночасно, незалежно від віртуальності продукту. Як і у веб 2.0, повнофункціональний електронний каталог у підході бібліотеки 2.0 наповнюється і змінюється в кращий бік у міру більшого залучення користувача в процес взаємодії з каталогом та спільного використання контенту. Бібліотекарі працюють над модернізацією бібліотечних каталогів, щоб зробити їх більш корисними при пошуку, організації та взаємодії з інформацією, максимально підлаштовуючись під користувача. Нові типи каталогів представляють собою вже не «ізолювані інформаційні сховища», а «пов'язані між собою комп'ютерні платформи» [1, с. 28]. Раніше інформація в основному була спрямована тільки від бібліотек до користувача. З новими веб-інструментами інформація може циркулювати в усіх напрямках, в тому числі і від користувача до користувача.

Попри поширене упередження щодо переважно рекреаційної спрямованості соціальних мереж, варто відзначити, що вони стають щодалі важливішим сховком інформації та осередком креативної інтелектуальної продукції, зокрема, й бібліотечно-бібліографічного характеру. Так, популярна «соціальна мережа читачів книг» livelib.ru зусиллями своїх користувачів (основна маса яких, зрозуміло, не має фахових бібліографічних навичок) створює потужний анотований книжковий каталог, доповнюючи його рецензіями читачього загалу. Кожен зареєстрований користувач цієї мережі має змогу додати інформацію щодо видання (ISBN, автор, назва видання, видавництво, книжкова серія тощо) в описову форму, що наслідує каталожну картку. Для кращої візуалізації матеріалу передбачена опція завантаження обкладинок книги, кількість яких не обмежена (для тих випадків, коли книга неодноразово перевидавалася у різному оформленні). Читач може долучити до бібліографічного опису вибрані цитати з пропонованого видання (на розміщення невеликого уривку твору дія авторського права не

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34
поширюється), а також поділитися власними враженнями від прочитаної книги – об'єм таких дописів коливається від лаконічних відгуків до розлогих рецензій, а про їхній поважний характер свідчить використання таких коментарів (почасти анонімних) видавництвами в якості анотацій при повторному виданні книги. Варто також відзначити систематизацію за рубриками, що здійснюється користувацьким колективом сайту, а також опцію оцінки книги – узагальнений показник суб'єктивних оцінок читачів стає аналітичними даними для складання своєрідного рейтингу видань (найвище оцінені книги займають кращі, «помітніші» місця у своїх рубриках). Крім того, на livelib.ru будь-хто може звернутися за порадою «що почитати?» до відвідувачів сайту, а на основі читачьких смаків користувачів автоматично генеруються рекомендації тематично, естетично й стилістично подібних творів. За схожими принципами діють й інші соціальні мережі книжково-бібліографічної тематики: Goodreads, Revish, LibraryThing, IMHOnet тощо.

Дуже важливо, аби такі проекти не заступали, а взаємодіяли із традиційним бібліотечним середовищем, адже попри відмінності у характері функціонування книжкові соціальні мережі поєднані з книгозбірною спільною місією збереження та поширення знань. Практично співпраця бібліотеки та книжкових соціальних мереж могла б реалізовуватися, зокрема, через надання сайтам фахової бібліографічної підтримки та залученням бібліографами кращих користувацьких рецензій на одному шаблі з професійними анотаціями під час опису ресурсів.

Чимало корисних змін може принести в діяльність бібліотеки й блогосфера. Завдяки вдалому позиціонуванню представництв бібліотеки в інтернет-середовищі вирішувалася б низка питань, зокрема:

- реалізація експертної ролі бібліотекаря / бібліографа через надання фахових рекомендацій та розв'язання дискусивних проблем;
- тестування нових ідей, пов'язаних з оптимізацією та раціоналізацією роботи бібліотечного працівника; блог міг би стати випробувальним майданчиком для перевірки концептуально нових продуктів і послуг у референтному середовищі;
- персоналізація фахового спілкування шляхом використання блогів як платформ для зворотнього зв'язку із читачьким загалом як адресатом надання бібліотечних послуг і співробітниками інших бібліотек та установ спорідненого спрямування (книгарень, архівів тощо) – т. зв. корпоративний блогінг.

Загалом, питання зворотнього зв'язку бібліотеки із читачами й усталенням технології веб 2.0 набуває нових формальних рис. Завдяки появі

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34
принципово нових мережевих платформ (соціальних мереж, блогів, мікроблогів тощо) та аналітичного апарату нового покоління (зокрема, Google Analytics) бібліотекар озброєний значно більшими відомостями про потреби та запити читачів. Сукупність зазначених вище інтернет-ресурсів дає змогу:

- отримувати та персоналізувати інформацію щодо уподобань читачів, їхніх скарг та пропозицій, а відтак аналітичним шляхом коригувати характер і якість надання бібліотечних послуг та створення інтелектуального продукту (бази даних, покажчики тощо), проводити селективну роботу щодо реструктуризації бібліотечного фонду (штучно збільшувати питому вагу найпопулярніших серед читачів ресурсів залежно від кон'юнктури запитів);

- відстежувати шлях користувача бібліотечними ресурсами та оптимізувати діяльність «традиційних» відділів та інтерфейс репрезентації електронних ресурсів;

- створити можливість залучення сторонніх користувачів до креації бібліотечно-бібліографічного продукту (зокрема, надання опції внесення змін до каталогу, додавання рецензій-анотацій); ця система вже на-працьована на Заході, де читачі мають змогу працювати на принципах бібліотеки 2.0 [3, с. 126]. Зрозуміло, первинно діяльність користувачів в електронному бібліотечному середовищі має відбуватися в режимі «підприємств» з премодерацією змін адміністраторами ресурсу і переходом на вищій (немоделований) шабелі із набуттям користувачем певного рівня репутації.

Список використаних джерел

1. Веб 2.0, библиотеки и информационная грамотность : сб. публикаций / под ред. П. Годвина, Дж. Паркера; науч. ред. проф. Я. Л. Шрайберг. – Пер. с англ. – СПб : Профессия, 2011. – 237 с. – Библиогр. : С. 234–237. – (Новые библиотечные технологии).

2. Веб-сегмент публічних бібліотек України в мережі Інтернет : аналіт. огляд / Харківська держ. наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка / уклад. Г. Д. Ковальчук, Н. М. Кучерява. – Х. : ХДНБ, 2005. – 19 с.

3. Каталогизация и организация электронных ресурсов : практическое руководство для библиотекарей / под ред. Э. М. Митчелл, науч. ред. Я. Л. Шрайберг. – 2-е изд., стер. – М. : Омега-Л, 2010. – 232 с.

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34
УДК 021:351(477):004.9

Петро Шпиґа,

доцент Національної академії державного управління
при Президентів України, канд. техн. наук

БІБЛІОТЕКИ ТА ПРОБЛЕМИ ОТРИМАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ

Стаття присвячена висвітленню ролі й місця сучасних бібліотек у системі надання електронних державних послуг фізичним та юридичним особам в умовах електронного урядування, аналізу основних тенденцій розвитку технологій взаємодії держави з населенням і бізнесом з точки зору участі бібліотечних установ, визначенню завдань, що в цьому контексті постають перед бібліотеками.

Ключові слова: електронне урядування, державна влада, місцеве самоврядування, бібліотека, електронна державна послуга, пункт колективного доступу.

Тенденції розвитку сучасного інформаційного суспільства зумовлюють необхідність широкого використання комп'ютерних та телекомунікаційних технологій у процесах взаємодії держави з населенням, бізнесом, неурядовими організаціями. Ці технології є основою електронного урядування (ЕУ), яке дозволяє адаптувати державне управління до нових умов суспільного розвитку і передбачає покращення послуг, що надаються державою (тобто органами державної влади та місцевого самоврядування) фізичним та юридичним особам.

Важливим напрямом покращення державних послуг з одночасним зменшенням витрат на їх надання є переведення значної частини таких послуг у електронний формат та використання мережі Інтернет й захищених телекомунікаційних технологій для їхнього виконання. Цей напрям розвитку ЕУ передбачає наявність доступу громадян до мережі Інтернет, певних навичок роботи з комп'ютерною технікою та, в окремих випадках, точної ідентифікації замовника державних послуг. Нині для більшості громадян України ці умови не виконуються і тим самим вони позбавлені можливості отримати державні послуги в електронній формі. Значного поступу у розширенні кола тих фізичних та юридичних осіб, яким стануть доступні електронні державні послуги (ЕДП), можна досягти шляхом створення у бібліотеках необхідних умов та введення нових послуг.